

Moszkva, 1978. Proszvcsenyije Kiadó, 192 oldal

Új és jelentős alkotással gazdagodott a nemzetközi összehasonlító pedagógiai irodalom. Azért használom a *nemzetközi* jelzőt, mert nemcsak a szovjet szakirodalom számára fontos ez az alkotás, hanem az egész szocialista összehasonlító neveléstudományi kutatások terén, sőt a polgári komparatista irodalom vonalán is figyelemre méltó kiadvány M. A. Szokolova, E. N. Kuzmina és M. L. Rodionov Összehasonlító pedagógiája. Nemzetközi jelentőségét hangsúlyozzuk mindenekelőtt, hiszen azokhoz a *rendszertani kérdésekhez* ad újat, amelyek napjainkban foglalkoztatják különösképpen az összehasonlító pedagógia tárgykörével foglalkozó szakembereket. Rendszertanilag különben is minden fiatal diszciplína képviselője tudományos bizonytalanságban szenved, hogy melyek azok a tárgykörök, amelyek a modern pedagógiai komparatiztika tartalmi felépítését, fogalmi, tárgyi, metodikai specifikumát jelentik. Ma, amikor a magyar összehasonlító pedagógia is kutatja azokat a specifikumokat, amelyek a diszciplína alapvető tárgykörére és metodológiájára vonatkoznak, különös jelentősége van minden olyan műnek, mely számunkra rendszertani tanulságokkal jár.

Tartalmi mondanivalóját behatóbban szemügyre véve, egy rövid előszó után a szerzők az összehasonlító pedagógia *tárgyát, feladatait és kutatási módszereit* vizsgálják. Ebben a fejezetben először a komparatiztika történetéről kapunk rövid áttekintést, melyben *Marc-Antoine Jullien*-től, *F. Schneider*-en és *P. Rossello*-n keresztül egészen a mai összehasonlító pedagógusokig, minden jelentősebb specialista helyet kapott. Érdeme ennek a történeti résznek, hogy a szocialista összehasonlító pedagógia fejlődéstörténetét is bemutatja, kiemelve a közelmúlt néhány jelentős vállalkozását, többek között: *N. Csakarov* „Az összehasonlító pedagógia kérdései” (Szófia, 1969.); *T. J. Wiloch* „Bevezetés az összehasonlító pedagógiába” (Varsó, 1970); *Sztancsu Sztopan* „Összehasonlító pedagógiai (Bukarest, 1966).

Rámutatnak a szerzők ebben a pontban azoknak a polgári szemléletet tükröző munkáknak fontosságára is, amelyek nyugaton jelentek meg a közelmúltban, mint például *F. Schneider* „Bevezetés az összehasonlító pedagógiába” (Heidelberg, 1961.); *I. Kandel* „Új korszak az összehasonlító kutatásokban” (New York, 1955); *F. Hilker* „Összehasonlító pedagógia. Bevezetés annak történetébe, elméletébe és gyakorlatába” (München, 1962.) című munkája. Hangsúlyozzák az összehasonlító pedagógiai folyóiratok nemzetközi jelentőségét is, kiemelve a berlini „Vergleichende Pädagogik” fontosságát. Ugyancsak egyetemes jelentőséget tulajdonítanak a szerzők az UNESCO-nak, mely számos kiadvánnyal, kutatóhelyek létesítésével és támogatásával segítette a világ különböző iskolaszervezeteinek, nevelési rendszereinek összehasonlító vizsgálatát; informatív publikációival pedig forrásanyagot szolgáltatott a komparatiztikus kutatásokhoz.

Ebben a pontban mutatják be végül a Szovjetunió Neveléstudományi Akadémiájának, illetőleg Pedagógiai Intézetének idevonatkozó kutatásait. Az itt folyó kutatások eredményeként jelentek meg többek között a következő munkák: *E. A. Malkova* „Az Egyesült Államok jelenlegi iskolarendszere” (1971), *B. L. Vilfszon* „Franciaország mai iskolarendszere” (1970.), *E. A. Malkova, B. L. Vilfszon* „A jelenlegi iskolázás és nevelés a kapitalista országokban” (1975.), *V. P. Lapcsinszkaja* „A mai angol általánosan képző középiskola” (1977.). *M. N. Kuzmina* (szerk.) „Az európai szocialista országok iskoláztatása” (1976.), *A. E. Sírinszkij* „Oktatásügy a fejlődő országokban” (1977.). Megtudjuk továbbá, hogy jelentős kutatóhelye az összehasonlító pedagógiának a moszkvai Lenin Pedagógiai Főiskola neveléstudományi tanszékének összehasonlító pedagógiai laboratóriuma, melynek gondozásában kiadványsorozatok jelentek meg: „Az összehasonlító pedagógia kérdései” (1971, 1973, 1975, 1976.) és „A burzsoá irányzatok kritikája a pedagógiában” (1977.) címmel. Ezen a kutatóhelyen számos témakörben folytatnak összehasonlító vizsgálatokat.

Ennek a résznek számunkra igen figyelemre méltó fejezete az összehasonlító pedagógia *kutatási módszereivel* foglalkozik. A polgári kutatómódszertan rövid kritikai bemutatása után, elemzik a szerzők a marxista összehasonlító pedagógia módszereit. Ezek a következők: a *leíró*, a *statisztika*, a *történeti*, a *szociológiai* és az *analitikai* módszer; az utóbbi kapcsán vázolják az *elemzés*, a *szintetizálás*,

az *elvonatkoztatás*, az *általánosítás* eljárásait, valamint az *indukció* és a *dedukció* alkalmazásának a lehetőségeit.

Közülük a magyar összehasonlító pedagógiai kutatások szemszögéből különösen tanulságos az, amit a *történeti módszerről* és az *analitikai eljárásról* írnak a szerzők:

1. A *történeti módszert* az összehasonlító pedagógiai kutatásokban azért tartják nélkülözhetetlennek, mert alkalmazása révén feltárulnak a művelődés nemzeti rendszerei, a kultúra fejlődésének alapvető hagyományai, a népoktatás strukturális rendszerei és korábbi történeti tényezői, az állami iskolapolitika és az egyházi iskolázás kapcsolatának alakulása, jellegzetességei, a pedagógiai eszmék, elméletek kibontakozása, elterjedésük, és fejlődési tendenciáik stb. „A történeti módszer elősegíti a vizsgált pedagógiai jelenség mai állapotának mélyebb megértését” (28. o.).

2. Az *analitikai eljárás* által az összehasonlító elemzés vizsgálat tárgyává teszi mindazt, amit a leíró, a történeti, tapasztalati, statisztikai és a szociológiai módszer alkalmazásának az eredményeként felhalmozódtak, és ugyanakkor értékeli az országok egyes csoportjainak a népoktatás rendszerében érvényesülő politikai és szociális törvényszerűségeit; vizsgálja a pedagógiai elméletek szociális-politikai jellegzetességeit és azoknak a nevelési, oktatási rendszerre gyakorolt befolyását; a képzés tartalmának, a tudomány és a technika fejlődésének pedagógiai jelentőségét elemzi stb. „... feltárja a pedagógia fejlődési tendenciáinak alapjait az országok különböző csoportjaiban” (29. o.).

Ebben a részben olvashatunk még néhány tanulságos passzust az összehasonlító pedagógiáról (*mint tantárgyról*). A magyar felsőoktatási intézmények, különösen a pedagógusképző főiskolák és egyetemek számára tanulságos tantervi, tematikai és módszertani kérdésekkel ismerkedhetünk meg. Megtudjuk, hogy az egyes szocialista országok pedagógusképző itnézményei mikor kezdték tanítani az összehasonlító pedagógiát mint stúdiumot, jelenleg heti hány órában és milyen jellegű (elméleti, gyakorlati) tárgyként oktatják. A legnagyobb óraszámban a lengyel pedagógusképző intézményekben tanítják az összehasonlító pedagógiát (tanévenként 60 órában), melynek programját Tadeusz Wiloch professzor dolgozta ki. Több egyetemen összehasonlító pedagógiai katedrát állítottak fel: Londonban 1947-ben, Hamburgban 1950-ben, Hirosimában 1963-ban, Kiotóban 1965-ben, Tokióban 1967-ben.

A mű további két fejezetében a szerzők a *szocialista, a kapitalista és a fejlődő országok iskolarendszereinek, oktatási reformjainak, iskolapolitikai törekvéseinek összehasonlító elemzését* adják. Majd külön fejezetet szentelnek a szocialista és a burzsoá pedagógia között folyó harc bemutatásának, az oktatás tartalmi és szervezeti kérdéseinek. Ugyancsak külön fejezetben foglalkoznak a *tanulóifjúság politikai nevelésének*, valamint a *pedagógusok helyzetének* bemutatásával. Ez utóbbiban a *pedagógusképző rendszerek* tanulságos elemzését végezték el, beható komparatív vizsgálatát adva a különböző rendszerekben folyó pedagógiaoktatás tartalmi vonatkozásainak.

A művet egy, az utóbbi két évtized összehasonlító pedagógiai publikációit nemzetközi méretekben felölelő irodalomjegyzék egészíti ki.

BAJKÓ MÁTYÁS

EDUCATIONAL REFORMS: EXPERIENCES AND PROSPECTS

Az oktatási reformok tapasztalatai és perspektívái
Párizs, 1979. UNESCO. „Education on the move”-sorozat. 232 oldal

Az UNESCO „Mozgásban levő oktatás” című kiadványsorozatának legújabb kötete az oktatási reformok terén szerzett tapasztalatokkal és az elkövetkező időszak kilátásaival foglalkozik.

1977-ben nemzetközi szakértői értekezletet rendezett az UNESCO a *70-es és 80-as évek oktatási reformjairól*. A konferencia résztvevőinek tanulmányai alkotják e kötet nagyobbik részét; ezenkívül azonban – a viszonylagos teljesség elérése érdekében – a Titkárság más szakembereket is felkért, készítsenek elemzéseket a reformok bizonyos vonatkozásairól, elsősorban azok gyakorlati megvalósításával kapcsolatban.